

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто проблему безробіття, проаналізовано динаміку ринку праці наведено ідеї подолання даної проблеми в Україні. Встановлено та визначаються шляхи вдосконалення економічної політики щодо проведення ефективних заходів зі зменшення рівня безробіття.

Аннотация. Рассмотрена проблема безработицы, проанализирована динамика рынка труда, приведены идеи преодоления данной проблемы в Украине. Устанавливаются и определяются пути совершенствования экономической политики по проведению эффективных мероприятий по уменьшению уровня безработицы.

Annotation. This paper considers the problem of unemployment, analyzes the dynamics of the labor market brought the idea to overcome this problem in Ukraine. Established and determined ways to improve economic policy to conduct effective measures to reduce unemployment.

Ключові слова: безробіття, проблема, економіка, ефективність, робоча сила.

Однією з важливих соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку економіки та важливою характеристикою конкурентоспроможності ринку праці нашої країни є безробіття. Надмірне безробіття негативно відображається на всій економіці як України, так і будь-якої країни на карті світу. Саме тому вивчення цього питання на сьогодні є актуальним та важливим. Вирішенням цієї проблеми займалися багато вчених, наприклад: В. Фелоренко, Л. Гальків, І. Піжук, О. Моцін, Я. Міклош, М. Папієв, Я. Міклош. Питання взаємозв'язку інфляції і безробіття досліджував А. Філіпс, у подальшому П. Самуельсон та Р. Солоу, які розробили "криву Філіпсона". Артур Оукен прийшов до висновку, що рівень безробіття знаходиться у визначеній числовій залежності від динаміки внутрішнього валового продукту [1].

На сьогоднішній день безробіття є однією з найважливіших складових економічних відносин в державі. Без досягнення високого рівня зайнятості не можна говорити про виконання державою якихось соціальних зобов'язань, неможливо забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток держави, підвищення добробуту населення, безпечно функціонування суб'єктів господарювання, забезпечення різних сфер його життєдіяльності.

Актуальність даної теми обумовлюється також неконтрольованим розповсюдженням даного явища в суспільному житті та політичному просторі. Безробіття – одна з найгостріших проблем, які досягли критичної точки на фоні макроекономічної нестабільності.

Метою даної статті є проведення наукового дослідження безробіття як індикатора макроекономічної нестабільності, розроблення теоретико-методологічних засад подолання безробіття у країні в умовах ринкової економіки та обґрунтування підходів до їх стратегічного розвитку.

У роботі використані наукові здобутки таких вчених, як: В. Яценко, Л. Колешня, О. Пазюк, О. Пономарьова та інші, які аналізуючи ринкові перетворення сфери зайнятості в Україні, здебільшого досліджують структурні і динамічні аспекти зайнятості та безробіття, залишаючи поза увагою проблеми ширшого характеру, які призводять до розповсюдження та укорінення безробіття.

На жаль, явище безробіття не оминуло України, і це добре відчувається на сьогодні, враховуючи соціальне становище більшості людей, зростання злочинності та економічний спад у цілому.

Причиною такого розповсюдженого явища є неефективність використання робочої сили у минулому й відсутність економічних умов, які дали б змогу людям застосовувати свої навички у продуктивній роботі за пристойну плату. Тому не дарма більшість економістів і соціологів розглядають це явище як соціальне зло. Саме з безробіттям пов'язані такі деструктивні явища, як падіння виробництва, бідність, соціальна напруга, криміналізація, макроекономічна нестабільність. Якщо взяти ринок праці, то там безробіття є тіньовим боком зайнятості і, виходячи з цього, всі економічні і соціальні ефекти з точки зору безробіття існують також лише зі знаком "мінус". Безробіття багатofакторне явище, і воно впливає на всі сфери суспільного життя. Та цей феномен містить в собі дві сторони: позитивну і негативну, це, ніби, "палиця про два кінці". Наприклад, що є позитивним – безробіття стимулює людину до ефективної праці і підвищення рівня конкурентоздатності своєї робочої сили, відображає перерозподіл кадрів. І другий бік – воно здійснює удар по мотивації людей до праці [1, с. 18].

Ці відомі дослідники пропонують такі визначення безробіття:

а) безробіття – незалежне від волі працівника призупинення трудової діяльності на значний строк із причин неможливості працевлаштуватися, в тому числі, після розірвання попереднього трудового договору з роботодавцем;

б) для людини безробіття проявляється у тому, що вона, всупереч власному бажанню, не може знайти роботу, яка забезпечить їй необхідний дохід;

в) безробіття як категорія, що відбиває економічні відносини щодо вимушеної незайнятості працездатного населення;

г) безробіття - результат порушення макроекономічної рівноваги і наслідок тих процесів, що відбуваються на ринку праці. (Насамперед – це перевищення пропозиції праці (трудова ресурсів) над попитом (наявністю вільних робочих місць) [2, с. 3].

До безробітних також належать ті, хто не має роботи, але активно шукає її або чекає, щоб повернутися на попереднє місце роботи. Конкретніше: людина вважається безробітною, коли вона відповідає трьом критеріям, які

мають місце одночасно: без роботи; робить активні спроби знайти роботу; готова зразу ж стати до роботи. Так, безробіття проявляється у двох вимірах – як суспільне явище і як соціальний стан, в якому перебуває непрацевлаштована людина. Таке уявлення дозволяє розглядати наслідки безробіття як на макро-, так і на мікрорівні.

Досвід переходу окремих країн до ринку свідчить про те, що в кожному період рівень зайнятості і масштаби безробіття характеризуються значними коливаннями, зумовленими сукупним впливом багатьох чинників. При цьому причини появи безробіття і його види можуть дуже різнитися.

Причини виникнення безробіття:

1. Структурні зрушення в економіці, що виражаються у впровадженні нових технологій, згортанні виробництва в традиційних галузях, закритті технічно відсталих підприємств. Це призводить до скорочення зайвої робочої сили.

2. Економічний спад чи депресія, що змушують роботодавців знижувати потребу у всіх ресурсах, у тому числі і трудових.

3. Економічна конкуренція, зокрема на ринку праці.

4. Політика уряду в галузі оплати праці: підвищення мінімального розміру заробітної плати збільшує витрати виробництва і тим самим знижує попит на робочу силу.

5. Сезонні зміни в рівні виробництва в окремих галузях економіки.

6. Зміни в демографічній структурі населення, зокрема зростання чисельності населення в працездатному віці збільшує пропозицію праці і, отже, зростає імовірність безробіття [3, с. 152].

За даними Державного комітету статистики рівень зареєстрованого безробіття в Україні на кінець лютого 2011 року становив 2,2 % населення працездатного віку. У попередньому місяці показник безробіття складав 2,1 %, у грудні 2010 року – 2 %, в листопаді – 1,6 %, жовтні 1,4 %, у вересні 1,5 %.

За даними Державної служби зайнятості, на кінець лютого зареєстровано 616,7 тис. безробітних, у тому числі 324,9 тис. жінок. Серед безробітних 342,3 тис. – міське населення. Допомога по безробіттю в лютому отримали 466,3 тис осіб. Середній її розмір складав 826,14 грн (місяцем раніше відповідно 447,9 тис. осіб по 814,02 грн). У той же час навантаження на 10 вільних робочих місць (вакантні посади) в лютому становило 87 осіб (у січні – 89) [4].

Водночас за підрахунками Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, зроблених на базі методології Міжнародної організації праці, реальний рівень безробіття на кінець 2010 року становив 8,1 – 8,3 %. Зростання кількості безробітних збіглося з ухваленням нового Податкового кодексу, одним із нововведень якого стало обмеження прав дрібних підприємців, зокрема, і щодо сплати єдиного податку, а також винайму робочої сили. До ухвалення кодексу низка аналітиків попереджали, що саме малий бізнес зазвичай є більш мобільним зі створення нових робочих місць, і що обмеження бізнесових можливостей дрібних підприємців може призвести до збільшення кількості безробітних. Крім того, зростання безробіття може позначитися і на успішності планів уряду щодо пенсійної реформи, адже внески до Пенсійного фонду, дефіцит якого у 2010 році сягав 34,4 мільярда гривень, сплачуються саме із зарплати осіб, які працюють. Тому, на макрорівні, безробіття варто розглядати як симптом і водночас як фактор кризових явищ у системі суспільного виробництва. Серед основних макроекономічних проблем, що тягне за собою зростання безробіття, виділяються:

1. Падіння валового внутрішнього продукту у зв'язку з недовиробництвом через невикористання робочої сили.

2. Руїнування робочої сили, як трудових ресурсів, як у плані декваліфікації, демотивації праці, так і у плані демографічного відтворення; у перспективі це загрожує шаленим дефіцитом кадрів на стадії відновлення економічного зростання.

3. Трудові міграції небажаного характеру, внаслідок яких маси працівників залишають охоплені безробіттям регіони і цілі країни, мігруючи у пошуках роботи й заробітку, що торкається як елітної, так і масової робочої сили.

4. Збіднення населення через втрату трудового заробітку та заморожування заробітної плати працівників, які залишаються на виробництві, що тягне за собою падіння купівельної спроможності населення і, відтак, падіння сукупного попиту на товари [5, с. 423].

Отже, з економічної точки зору, безробіття нерозривно пов'язане з падінням виробництва, низькою купівельною спроможністю та руїнуванням трудового потенціалу. Найпростішими та найефективнішими заходами, які спрямовані на вирішення проблем безробіття можуть стати: створення нових робочих місць паралельно з вже існуючими, розширення сфери послуг (через значне падіння рівня життя попит на послуги скорочується, ростуть лише послуги державного сектора, що є негативним явищем), дотації на створення робочих місць, пільги при найманні, допомога малому і середньому бізнесу, перенавчання або підвищення кваліфікації кадрів, інвестиційні фонди міністерств і відомств.

Наведений аналіз вказує на безробіття як комплексну проблему макроекономічного характеру, загострення якої руїнує економічні, соціальні, культурні, демографічні основи соціуму. З цього випливають такі висновки: неможливість визнання безробіття нормальним соціально-економічним явищем; необхідність визнання боротьби з безробіттям пріоритетом як економічної, так і соціальної політики; стимулювання сукупного попиту на працю, якісна і структурно обґрунтована підготовка працівників з гарантіями їх працевлаштування і зайнятості; необхідність відновлення у нашому суспільстві пропаганди трудових цінностей і трудового способу життя, особливо у молодіжному середовищі, інформування населення про проблеми безробіття, гарантії зайнятості та їх правовий захист.

Категорія безробіття займає одне з найважливіших місць в аналізі ринку праці і є одним з основних індикаторів макроекономічної нестабільності. Запропоновані заходи боротьби з безробіттям у всіх країнах не можуть дати той же ефект, тому традиційними для кожної повинні стати стимулювання ділової активності, технологічне переозброєння і забезпечення самозайнятості населення.

Наук. керівн. Пономаренко О. О.

Література: 1. Гальків Л. І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л. І. Гальків // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 110–113. 2. Пазюк О. Проблеми безробіття в Україні / О. Пазюк, О. Паномарьова // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 2. – С. 10. 3. Савченко А. Г. Макроекономіка : підручник / [А. Г. Савченко, Г. О. Пухтаєвич, О. М. Тітьонко] ; під ред. Л. Л. Щербатенка. – К. : Либідь, 1999. – 288 с. 4. Державний комітет статистики України. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 5. Базилевич В. Макроекономіка : підручник / В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик. – К. : Знання, 2006. – 623 с. 6. Кисільова Т. Безробіття як макроекономічний показник. Досвід Києва. / Т. Кисільова // Довідник економіста. – 2007. – № 4. – 43 с.

